

політики захисту національних інтересів країни, який розрахований на певний період; спрямований на досягнення конкретно визначених цілей; включає в себе сукупність тактичних заходів та механізм реалізації даної політики.

Список використаних джерел:

1. Конституція України із змінами та доповненнями. – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV – Відомості Верховної Ради, 2003, № 18-22, с. 144.
3. Пастернак-Таранушенко Г. Економічна безпека держави. – Київ, 2002. – С. 102, 29.
4. Гончаренко Л.П., Куценко Е.С. Управление безопасностью : учебное пособие. – М.: 2005. – С. 27.
5. Лесечко М., Рудницька Р. Стратегічне планування. – Львів, 2004. – С. 12.
6. Мочерний С.В. zluca.isr. Lviv. Ua Ifiles Lsci_10. htm-79 k.
7. Минцберг Г., Кунин Дж.Б., Гошал С. Стратегический процесс / Пер. с англ; Под ред. Ю.Н. Каптуровского. – СПб.: Питер, 2001. – С. 688.
8. Корнилов М.Я. Экономическая безопасность России. – М., 2006. – С. 135.
9. Незадовільний економічний стан – загроза для національної безпеки. – «Урядовий Кур'єр», 10.07.1999 р., с. 4.
10. Пастернак-Таранушенко Г. Економічна безпека держави. – К., 1994. – С. 32.

Зима Г.В.

*кандидат биологических наук, старший научный сотрудник,
Национальный научный центр
«Харьковский физико-технический институт»*

СИНЕРГИЗМ НАУКИ И ЭКСПОРТНОГО КОНТРОЛЯ – ВАЖНЫЙ ИНСТРУМЕНТ ПОСТРОЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ И МЕЖДУНАРОДНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

С момента окончания холодной войны мало что изменилось в состоянии глобальной мировой безопасности. И это, не взирая на огромные силы и средства, вкладываемые мировым сообществом в решение проблемы. Несмотря на постоянно действующие международные организации, а также режимы контроля над разными видами вооружений и системами их доставки, объединённые в понятие экспортный контроль, в мире часты случаи террористических атак, как со стороны военизированных группировок, так и со стороны некоторых государств [1]. Данный факт наталкивает на мысль о необходимости тщательного анализа существующих систем и механизмов нераспространения и поиска путей их реорганизации совершенствования. Следует отметить, что данную проблему невозможно решить на уровне Национальных систем экспортного контроля. Требуется одновременная реорганизация Национальных систем экспортного контроля в государствах, имеющих такие системы, совершенствование инструментария международного

законодавства в указанній сфері. Помімо цього необхідним представляється вовлечення в активне і тесне співробітництво в області нераспространення державств, не маючих Національних систем експортного контролю а також стимуляція таких державств к побудові вказаних систем і поощрення їх за виконання вимог режимів нераспространення.

Но, як відзначалося вище, навіть добре налаштована система експортного контролю (СЭК) знижує, але не усуває повністю ризик порушення нераспространення. Поєтому представляється актуальним проаналізувати структурну і функціональну складові системи експортного контролю на сучасному етапі для виявлення можливих проблем і пошуку шляхів їх усунення.

Одним із найбільш яскравих недоліків існуючого алгоритму СЭК є ненадійність контрольних Списків, в яких вказані товари, які крім громадянського призначення можуть бути використані в військових або терористических цілях або для розробки, виробництва, використання товарів військового призначення, озброєння масового знищення, способів доставки вказаного озброєння або ядерних вибухових пристроїв, в тому числі окремі види ядерних матеріалів, хімічних речовин, бактеріологічних, біологічних і токсичних препаратів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України [2]. Дані Контрольні Списки (КС) складені на базі Контрольних списків відповідних режимів, основа яких сформована не менше 20 років тому. Однак, в умовах, коли наукоємкі технології становлять пріоритетні напрями промисловості розвинутих країн і транснаціональних корпорацій, існує небезпека того, що багато товарів із КС втрачають свою актуальність. Людство розвивається в відповідності з «законом прискорюючої віддачі» [3] і дуже ймовірно виникнення нових виробів, які можуть крім свого чисто громадянського застосування бути використані в військових або терористических цілях, однак які за своїми характеристиками навіть віддалено не нагадують товари, що містяться в КС. Такі товари ще небезпечніше визначених «товарів подвійного використання», оскільки сфера їх застосування абсолютно непередбачувана.

З іншої сторони, якщо товар знаходиться в списку, який контролюється, виконувати експортно-імпортові операції з його участю достатньо проблематично – на дотримання всіх передбачених процедур витрачається значительний часовий і фінансовий ресурс. Законопослушні суб'єкти виконання експортно-імпортових операцій, виконують всі вимоги режимів нераспространення, але при цьому глобальна загроза не зменшується, оскільки сучасні розробки представляють всі нові можливості силових впливів на людство, користуються якими далеко не завжди законопослушні суб'єкти.

В даному аспекті однією з найбільш гострих є проблема технологій і їх передачі, випадкової або преднамереної, в руки недобросовісних з точки зору нераспространення користувачів. Якщо розглядати передачі потенційно небезпечних технологій, як основну загрозу процесу роззброєння

и нераспространения, то построения даже самой эффективной Национальной системы экспортного контроля будет недостаточно. Необходимо всестороннее глобальное международное сотрудничество [4].

Необходимо подчеркнуть, что в последнее десятилетие один из основных вызовов системы экспортного контроля – проблема неосязаемой передачи технологий (НПТ) [4]. Многие государства пытаются решить эту проблему в рамках национального законодательства, используя его рычаги, однако сущность понятия «неосязаемая передача технологий» не позволяет подогнать его под жёсткие юридические рамки и стандарты. В законе, регулирующем контроль за международными передачами товаров военного назначения и двойного использования, определение понятия «экспорт» включает «раскрытие технологии иностранцу или лицу без гражданства [2], но не освещает всех возможных путей передачи данного раскрытия. Неосязаемая передача технологий может происходить на научных конференциях, при чтении лекций, проведении семинаров, брифингов, мастер – классов, при обучении иностранных студентов в системе высшей школы, при предоставлении консультаций, стажировок, при обсуждении определённых вопросов в Интернете, просто в живом общении или по телефону и т.д. и т.п. Может также быть непрямо́й неосязаемой передачей технологии. Например, преподаватель прочитал курс лекций студентам, среди которых нет иностранных граждан, но которые в общезитии обсудили прочитанное в компании, в которой присутствовали иностранные граждане.

Исходя из вышесказанного, основным источником НПТ являются научные и исследовательские организации, университеты и люди, занимающиеся наукой. С одной стороны, казалось бы, можно легко решить проблему запретив учёным обсуждать вопросы, касающиеся их работы, ввести жёсткий контроль и наказание за разглашение информации, имеющей отношение к двойным технологиям. С другой, это может затормозить научный прогресс в целом. Ведь наука развивается при наличии обмена идеями, мнениями, взглядами. Но где критерий, по которому передаваемые данные уже становятся «специальной информацией» или остаются «общими сведениями». Не стоит забывать, что научные открытия не происходят раз и вдруг, а над схожими вопросами трудятся многие исследователи и лаборатории. И потенциально опасные, двойные технологии часто являются следствием фундаментальных открытий.

Таким образом, проблема дальнейшего развития науки и проблема НПТ являются тесно взаимосвязанными, т.е. требующими комплексного решения, не ограниченного рамками отдельно взятых государств, но в глобальном международном сотрудничестве. И здесь представляется актуальным не сдерживать научную международную кооперацию, а создавать условия для единого научного пространства, доступного и открытого, регулирующегося международными правовыми механизмами. В таком случае не будет происходить «утечки мозгов» и НПТ контрагентам, которые могут быть связаны с террористическими организациями. Помимо этого следует постоянно работать над совершенствованием механизмов экспортного контроля при совершении легальных транзакций. Ведь контроль это не запрет, а наблюдение.

Для усиления национальной и международной безопасности необходимо осознавать, что экспортный контроль это динамическая величина. Поэтому для обеспечения эффективного выполнения всех его принципов необходим постоянный мониторинг научных достижений, с одной стороны и непрерывная работа по совершенствованию законодательной базы, как на национальном, так и на международном уровне, с другой.

Список использованных источников:

1. Зима Г.В. Минимизация количества высокообогащённого урана как инструмент снижения риска ядерного терроризма ННЦ ХФТИ, г. Харьков, Украина 8 международная конференция Ядерная и радиационная физика, 20-23 сентября 2011, Алматы, Казахстан Тез докл.
2. Закон України про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання від 20.02.2003 № 549-V.
3. Ray Kurzweil The age of spiritual machines. – Viking, 1999. – P. 388.
4. Судаков О.В. Неосязаемая передача технологий – новые вызовы системе экспортного контроля в XXI веке // Научная сессия МИФИ-2004. Т. 13. Экономика и управление. Международное научно-технологическое сотрудничество, с. 216-217.